

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARINING TAYYORLOV GURUHLARIDA QURISH-YASASHGA O'RGATISHNING METOD VA USULLARI

D.Sh.Eshova

Maktabgacha ta'lim kafedrası

katta o'qituvchisi Maktabgacha ta'lim yo'nalishi

Buxoro pedagogika institute

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11498973>

Annotatsiya: Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tayyorlov guruh bolalarni ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish yo'llari, qurish-yasash mashg'ulotlarini olib borish hamda tashkil etish usullari.

Kalit so'zlar: qurish-yasash, konstruktor o'yinlari, to'plamlar, tabiiy materiallar, tashlandiq materiallar, ijodiy ish, qurilish materiallari, texnik malaka

Аннотация: Пути развития творческих способностей детей подготовительной группы в дошкольных образовательных организациях, методы ведения и организации строительной деятельности.

Ключевые слова: строительство, строительные игры, наборы, натуральные материалы, выброшенные материалы, творчество, строительные материалы, технические навыки

Annotation: Ways to develop the creative abilities of preparatory group children in preschool educational organizations, methods of conducting and organizing construction activities.

Keywords: construction, building games, kits, natural materials, discarded materials, creativity, building materials, technical skills

Tayyorlov guruh bolalari asosan qurish-yasashning quyidagi usulidan foydalanadilar, ya'ni tarbiyachining topshirig'i b'yicha bola o'z tasavvuriga tayangan holda rasm, foto-rasmlardan foydalanadi. Ko'pgina qurilma mavzusi beriladi. Katta guruhga qaraganda bu guruhga beriladigan shartlar murakkabdir. Namunalar ko'pincha rasm, foto-rasm bo'lib, bu rasmda bolalarning keraksiz ashyolardan, qurilish materialidan qurilgan qurilmalari aks etgan bo'ladi. Ba'zida tarbiyachining o'zi yasagan narsani namuna sifatida ko'rsatish mumkin. Lekin bu usul bu yoshdagi bolalarga to'g'ri kelmaydi. Tarbiyachi topshiriqni tushuntirayotganda qurish-yasashning yangi usulini qisman ko'rsatib o'tadi. Tayyorlov guruhidagi ekskursiya va suhbatlar bolalarni qurish-yasash obyektlari haqida tasavvur qilishlariga yordam beradi. Har bir sayohat bolalarning keyingi mashg'ulotga tayyorgarligini oshirishga yordam beradi.

Shahar bo'ylab ekskursiyada tarbiyachi asosiy diqqatni maydon, ko'chalarning tuzilishiga, binolarning chiroyli qurilganligiga qaratadi. Tarbiyachi bolalar bilan biror bir maydonning fazoviy joylashishini, binolarni tahlil qiladi. Mashg'ulotda esa topshiriqni tushuntirib, bolalar bilimni oshiradi. Mashg'ulotning boshida o'tkaziladigan suhbatlar bolalar bilimni faollashtiradi. Ko'prik qurayotganida tarbiyachi bolalarga eslatib o'tadi: ko'priklar har xil bo'ladi. Yo'lovchilar uchun va transport uchun ko'priklar. Mashg'ulotning boshida, kinoteatr qurishda tarbiyachi suhbat o'tkazib, binoning asosiy qismi tomoshabinlar zali, foyeni ajratadi, uning asosiy shakl, fazoviy joylashishini aniqlaydi. Agar boshqa mashg'ulot bo'lsa, tarbiyachi bolalardan o'ylagan qurilmalari, uning nima uchun qo'llanishi, tanlangan materiallar haqida gapirib berishni talab qiladi.

Qog'oz va tabiat materiallaridan qurish-yasash. Maktabgacha ta'lim muassasasida turli xil o'yinchoqlarni yasash uchun qog'ozdan, tabiiy materiallaridan keng foydalaniladi. Bolalarga qog'ozning turli xil turlari beriladi: vatman, karton, yupqa va turli qog'ozlar.

Tarbiyachi bolalar bilan birga tabiiy materiallarni tayyorlab, bir yil ichida ularni to'playdi. Yozda somon, manzarali daraxt mevalari, yong'oqlar teradilar. Mevalar urug'i yaxshilab yuvilib, quritiladi, bunday urug'lar maxsus qutilarda saqlanadi. Bu xildagi qo'llanmalarni yasash uchun: qog'oz, karton, plastilin, sim, gugurt cho'pi, yelim, qaychi kabi materiallardan ham foydalaniladi.

Qog'oz, tabiatdagi tashlandiq, materiallardir. Bu materiallardan bolalar bog'chasida turli-tuman o'yinchoqlar yasash jarayonida foydalaniladi. Bu jarayon faqatgina foydali bo'lib qolmay, balki qiziqarli hamda bolalar tomonidan sevib bajariladigan jarayondir. Bolalar xilma-xil turlardagi qog'ozlar bilan ishlaydilar. Xilma-xil tabiiy materiallari, manzarali daraxt mevalari, shox-shabbalar va boshqalarni tarbiyachi bolalar bilan birgalikda oldindan tayyorlab boradi. Masalan, urug'lar, danaklar yaxshilab yuvilib, quritilib yig'iladi. Kashtan daraxtdan to'kilishi bilan terib oladilar. Klen va yasen daraxtining urug'i esa qishda yig'iladi. Har bir tabiat materialining turi alohida qutichalarda saqlanadi. Shuningdek, ulardan o'yinchoqlar yasashda, yordamchi materiallar, qog'oz, karton, plastilin, simlar, yelim va mehnat qurollaridan: qaychi, bigiz, igna va boshqalar qo'llaniladi.

Dastlabki mashg'ulotda tarbiyachi bolalarga bir necha predmetlarni, qog'ozdan yasalgan o'yinchoqlarni ko'rsatib, uni buklab, yopishtirish orqali archani yasatish uchun o'yinchoq va sovg'alar uchun turli xil qiziqarli o'yinchoqlar yasash mumkinligi haqida gapirib beradi. Birinchi mashg'ulotdayoq bolalar tarbiyachining ko'rsatmasi va tushuntirishi asosida qog'ozni teng ikkiga

buklashni o'rganadilar. Keyingi mashg'ulotlarda archa uchun o'yinchoq, sovg'a yasalgan paytlarda bu ko'nikma mustahkamlanadi. Mashg'ulotlarda uycha, avtobus, yuk mashinasini yasatganlarida bolalar tayyor elementlardan o'yinchoq yasash, asosiy qismga alohida detallarni yopishtirishni ham o'rganadilar. Masalan, uychaga - eshik, deraza; avtobusga - oyna, g'ildirak yopishtiradilar. Topshiriqning bunday turini bajarish faqat texnik malakalarni shakllantirib qolmay, balki bolalarning aqliy faoliyatini, mustaqil ishini ham rivojlantiradi. O'yinchoqni yasashdan avval bolalar qaysi qismni bir-biri bilan birlashtirishni, qaysi qismni yopishtirish kerakligini o'ylaydi. Yoz paytida bolalar tabiiy materiallardan foydalana boshlaydilar. Avvalo, tarbiyachi bolalarni shu material bilan oldindan yasalgan sodda qurilmalar bilan tanishtirib, alohida predmetlarni, ular o'rtasidagi o'xshashlik, undan qanday foydalanish kerakligini tushuntiradi. Tabiiy material, qog'ozdan qurish-yasash mashg'uloti bilan qurilish materialidan qurish-yasash mashg'uloti almashinib turadi.

Tayyorlov guruhida bolalar katta texnik malakalarni talab qiluvchi ancha murakkab konstruksiyalarni o'zlashtirib boradilar. Shuning uchun tarbiyachi narsalar yasashni, uning bajarilish usullarini aniq tushuntirib, ko'rsatish uslubidan tez-tez foydalanadi. Tarbiyachi balkonli uyni qurish mavzusida avval ko'p qavatli, balkonli uy konstruksiyasini tayyor holda ko'rsatadi, so'ng ishini o'zi ko'rsatib, uyning qanday yasashini qog'ozni buklab, balkonlarini yasash uchun qirgib, uni tomini qanday joylashishini ko'rsatib beradi. Agar mashg'ulotda bolalar tanishish usulini qo'llasalar, tarbiyachi faqat namunani kuzatish va qisman ko'rsatish bilan cheklanadi xolos, yoki bolalar bilimni faollashtiruvchi savollar berishi mumkin. Archa o'yinchoq'ini yasash mashg'ulotida tarbiyachi bolalarga namunani ko'rsatgach, uni qanday qirgishni bolalardan so'raydi. Ular bunga javob beradilar, so'ng o'zlari mustaqil bajaradilar. Agar yasalayotgan narsa, masalan, harakatlanuvchi o'yinchoqlar ko'p vaqtni olsa, bolalar qiynalsalar, tarbiyachi mashg'ulotni ikkiga bo'lishi mumkin. Birinchi mashg'ulotda tarbiyachi kartondan yasalgan o'yinchoqlarni ko'rsatib, bugungi teatr o'yiniga ham xuddi shunday o'yinchoqlar yasashligini aytib o'tadi. Lekin bu o'yinchoqni chizib berish lozim, so'ng bolalar hayvonchani o'ylab topib, chizib bo'yaydilar. Ikkinchi mashg'ulotda bolalar tarbiyachining tushuntirishi va ko'rsatmasi asosida o'yinchoq yasaydilar. O'yinchoq yasash mashg'uloti avvaldan tayyorlikni talab qiladi. Tarbiyachi bu ishga bolalarni jalb qiladi. Ular material tayyorlashga yordamlashadilar: qog'oz qirqadilar, shakli bo'yicha joylashtiradilar.

Bolalar o'z o'ylaganlari bo'yicha mashg'ulotning yaxshi o'tishi avvaldan ko'rilgan tayyorgarlikka bog'liq: bolalar materiallarni yasaydigan predmetlarini qanchalik tez topsalar, nima yasashlarini oldindan bilsalar, mashg'ulot shunchalik qiziqarli bo'ladi. Tarbiyachi mashg'ulot uchun bolalar bilan turli o'lcham, turli shakldagi daraxt, gul, butalarning urug'larini, shox, makkajo'xorining doni, mosh va boshqa ko'pgina tabiiy materiallarni yig'adilar. Bolalar oldindan o'ylagan narsalari uchun materiallar yig'adilar Tarbiyachi bolalarga yiqqan materialidan narsalar yasashni o'rgatadi, ya'ni bolalar diqqatini shu materiallar hayvonlarning figuralariga o'xshab ketishiga (yugurayotgan kiyik, tuyaqush, odamlar va hokazo) qaratadi. Bu narsalarni yasashda tarbiyachi ham ishtirok etishi mumkin. Bolalar tayyor figuralarni taglikka o'rnatayotganlarida tarbiyachi taglikni mix bilan teshib beradi yoki kapalaklarning qanotlarini shishkaga joylashtirib beradi. Bu barcha yasalgan narsalardan ko'rgazma uyushtiriladi.

Xulosa qilib shuni aytish lozimki maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda qurish-yasash mashg'ulotlarini to'g'ri tashkil etish, ko'rgazmalarning rang-barangligi maktabga sifatli tayyorlashning yuqori natijasiga kafolatdir. Bu ko'rgazmalar bolalar ishining yanada yaxshi bo'lishiga yordam beradi va bolalarda qurish-yasash faoliyatiga qiziqish hissini, estetik didlarini yanada o'stiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.N.Kayumova. Maktabgacha pedagogika. T.: TDPU 2013.
- 2.Nurmatova M.Sh. Xasanova Sh.T. Rasm buyum yasash va bolalarni tasviriyl faoliyatga o'rgatish metodikasi. "Sho'lpon" T.:2010y.
- 3.Nurmatova M.SH. Xasanova Sh.T. D.Azimova. Ustaxonada amaliy mashg'ulot. "Musika" T.:2010y.
- 4.Asqarova D.Q. Bolalarni sahnalashtirish va ijodiy faoliyatga o'rgatish.(metodik qo'llanma). Namangan, 2018y.-92b.
5. Nigmatova M.M. Tasviriyl faoliyatga o'rgatish (o'quv qo'llanma) Toshkent 2020y.
6. www.tdpu.uz.
7. www.pedagog.uz.
8. www.Ziyonet.uz.
9. www.edu.uz.

